

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul IV — No. 31, 32, 33, 34.

29 August 1899.

INFRĂȚIREA ROMÂNŌ-MAGHIARĂ

Cel mai însemnat eveniment politic în timpul acestei veri a fost de sigur complexul de întâmplări ce poartă azi numirea de înfrățire «română-maghiară».

Ne ocupăm și noi, pe scurt, în numărul trecut de această apropiere dela Arad și exprimăm rezervele noastre în ceea ce privește atitudinea Românilor de acolo în fața faimosului toast al contelui Stefan Tisza.

Din publicarea autentică a câtorva dintre discursurile rostite cu acea ocazie, ne-am convins că într'adevăr contele Tisza a ținut să sfideze pe Români.

El a prezentat deputăția Episcopului Goldiș ca model de urmat de către ceilalți Români care ar avea de gând să calce pragul Camerei maghiare. El avea aerul de a le spune Românilor: «Vedeți, Prea Sfinția Sa Episcopul Goldiș a fost și el deputat guvernamental și cu chipul acesta a ajuns să vă dea prilej a sărbători astăzi instalarea sa. El pildă să vă fie; atitudinea lui de pînă acum este modelul pe care să-l imitați și apoi ne înfrățim».

Ba bine, că nu! Cîntecul acesta îl auzim noi de ani de zile, știm însă

că nici-odată Români nu i-au dat ascultare. Nu, pentru că el, tradus în limbajul minții sănătoase, nu însemnează altceva, decît ca Români să intre cu arme și bagaj în tabăra guvernului sau a vr'unei opoziții maghiare, să renunțe la orice luptă autonomistă și să înlesnească astfel lenta dar, după a Ungurilor părere, sigura maghiarisare a Românilor.

Așa au înțeles Ungurii totdeauna înfrățirea.

Așa o înțeleg ei și azi, dovadă chiar acest mult comentat dar foarte lămurit discurs al pomenitului politician. De aceea se înțelege că el trebuia să închine în sănătatea «*acelor Români cari sunt fideli patriei!*» Dar cari sunt acei Români? Pe cari dintre Români îi consideră opinia publică maghiară «*credincioși patriei ungurești?*» Știm de mult: pe aceia care fac politică ungurească, precum făcuse P. S. S. Episcopul Goldiș cînd era membru al Camerei din Budapesta. Dar vorba e, că P. S. S. Episcopul Popea al Aradului și mulți alți Români care luaseră parte la vestitul banchet dela Arad au fost decenii dearîndul adversari hotărîți tocmai ai acelor Români «*credincioși patriei maghiare*», la care contele Tisza făcea alusiune!

Cu atît mai mult trebuia să se

mire toată Româניהa cînd a aflat, că Episcopul Popea a luat discursul lui Tisza ca și cînd ar fi fost adresat Românilor. Dar, de sigur, P. S. S. Episcopul Caransebeșului neînțelegînd perfect limba maghiară, va fi scăpat în acel moment înțelesul adevărat al diplomaticescului discurs tiszaist, căci numai astfel se poate explica deosebita condescendență manifestată, cu o asemenea ocazie, din partea unui vechi și statornic autonomist ca Ep. Popea față cu enunțarea insolentă a îngîmfatului fiu al faimosului Tisza cel ce căuta să sfărîme orice rezistență a naționalităților.

E în orice cas regretabil, că s'a putut produce astfel impresia unei împăcăciuni între Români și Unguri. Acești din urmă nici nu caută altceva decît asemenea impresii, ca să poată face cu ele parada acolo unde interesul hegemoniei lor reclamă această paradă. În fond, Ungurilor nici prin gînd nu le trece ca să facă oarecari concesiuni drepturilor Românilor. Asemenea concesiuni ar însemna, că Ungurii ar fi renunțat la politica lor de maghiarizare. Aceasta însă e cu neputință pentru ei. Prea sunt asiști, prea se cred grozavi ca să renunțe ei la acest ideal al lor. De aceea, zadarnice sunt toate așteptările acelor Români cari mai cred că se vor putea înțelege cu Ungurii.

Pe de altă parte însă, cauzei române îi strică mult această pretinsă «apropiere». Lumea politică, care urmărește cu luare aminte dezvoltarea situației de peste munți, cercurile diplomatice care nu perd din vedere *pericolul* ascuns în lupta dintre Români și Maghiari au să se obișnuiască în fine cu gîndul, că toată

chestia românească s'ar fi reducînd la cîteva scaune de deputați de naționalitate română, și astfel această chestie, incontestabil mare, ar cădea la treapta «neînțelegerilor vremelnice dar în fine aplanate» dintre Unguri și Sași.

Aceasta e cel puțin impresia ce se produce. Noi o constatăm pur și simplu, pentru că nu vrem să dăm aici svaturi Românilor de dincolo în luptele lor.

Marea majoritate dintre ei, firește, că nici nu vrea să auză glasul de sirenă al Ungurilor, și cer mai întîiu și întîiu respectarea drepturilor lor de întrunire.

Atunci înțeleg ei să desbată chestiunile și să ia hotărîri.

Un Ardelean.

POLITICA, JOS FRUNTEA!

O, politică, politică! cum absorbi tu inteligența, energia, patriotismul! Și cel puțin dacă le-ai cultiva. Încalte le-ai deschide o nouă cale de expansiune și ele ar lua vînt și s'ar ridica în sferele înalte ale dezvoltării lor. Și bine înțeles că de acest lucru ar folosi țara, ar folosi întregul nostru neam. El s'ar îmbogăți cu oameni superiori, culți, luminați, cari i-ar fi fala, mîndria sa, și l'ar îndrepta spre căi noue și demne de el. S'ar îmbogăți cu oameni energici, hotărîți, intransigenți, cari nu s'ar lăsa să fie călcați în picioare de ori și cine și ori și cînd, oameni cari și-ar îngădui ca în or ce moment să fie insultați ei și prin dinșii patria lor. S'ar îmbogăți cu fii iubitori de țară, a căror inimă ar bate numai pentru dînsa și al căror gînd ar fi îndreptat numai și numai spre îndeplinirea idealului neamului nostru bătut de soartă.

Ar fi atunci un folos colosal, s'ar în-

deplini un lucru necesar în timpul nostru și de-o utilitate neîndoelnică. *Patrioți luminați și energici* — iată tot ceea ce ne trebuie în timpul de față, în acest timp al caracterelor cele de mai multe ori înjosite, al personalităților cele mai deseori nesocotite și călcate în picioare, al patrioților de ocazie și de fanfaronadă. Am avea atunci, după o trecere oare care de timp, adevărați ocirmuitori, adevărați conducători cari știu răspunde durerilor neamului lor, cari vor ști lupta pentru îmbunătățirea soartei lui, spre apropierea de ținta sa finală.

Cît de mult ai folosi tu atunci, politică, de ce mare interes ai fi pentru țară și pentru neam și cît de mult ai avea dreptul de a te cinști! Noi te-am privi atunci cu respect și cu venerațiune, te-am căuta, ne-am da toată silința să stai sus, tot mai sus, ca planurile tale să poată isbuti, te-am privi ca pe o instituție necesară, cea mai de trebuință instituție a țării noastre. Cine te-ar mai blama atunci, cine te-ar mai desconsidera? Nimeni, absolut nimeni.

Dar nu, tu ești meschină, tu ești răuvoitoare poate chiar fără voința ta. Însă ce ne pasă nouă de acest lucru neînsemnat cînd există faptul că tu, în loc de a ne folosi, ne strici mai tot-deauna. Să avem indulgență cu tine? O, nu, nu se poate, căci nu e de noi vorba: se vorbește de neamul nostru și deci trebuie să fim mai prevăzători, mai rezervați. Tu, atrăgînd elementele cele bune și necesare nouă pe o altă cale, le amețești în asurzitoarea ta luptă, promisiunile și perspectivele le orbesc și ajung prin a uita de totul și ași aduce aminte numai de interesele lor, de interesele șefului, de interesele partidului. În zadar le vei mai vorbi atunci de cele pentru cari și-ar fi dat și viața mai înainte de a fi intrat în culisele politice, ei îți vor răspunde că «înalte rațiuni de Stat» sau «demnitatea Statului» îi opresc de a face

«pentru moment» vr'un pas care «poate fi periculos și dăunător cauzei noastre sfinte la care ne gîndim neîncetat». Ei au fraze stereotipe cu cari te vor întîmpina în totdeauna, acelaș calapod diplomatic, vorbirea neînțeleasă a oracolelor, la auzul cărora vei rămînea nedumerit și nu vei ști răspunde nimic.

Politica i-a atras în luptă, în uricioasa luptă de toate zilele, pentru niște lucruri infime, neînsemnate pentru cari și-ar da și viața. Îi vezi interesîndu-se de orce nimicuri, de orce nulitate și de marele interese ale patriei nici nu-și bat capul. Politica, prin însuși felul ei de a nu le permite altceva decît practicarea acestor nimicuri, îi absoarbe în luptele și intrigele din culise, în animozități personale, în dușmăanii, așa că Parlamentul nostru a devenit teatrul de luptă al unor ambițioși și răutăcioși. Acolo nu vei auzi niciodată discutîndu-se chestiile mari, durerile de cari suferă neamul nostru, sau cel puțin țaranul, ceea ce se reduce cam tot la acelaș lucru. Nu, reprezentanții țării, reprezentanții poporului, se iau la ceartă, la bătae, își fac interesele lor particulare și prin un nou discurs ce rostesc dela tribună ei nu țintesc altceva decît un nou triumf al lor, un nou cîștig moral și material, dar mai ales material. Interesul țării, interesul neamului? Necontestat, în discursul lor vor vorbi numai de aceasta, vor scoate numai frase sfîrșitoare că «pericolul de care e amenințat neamul nostru mă face să urc din nou treptele tribunei» că «pentru interesul și binele poporului mi-ași jertfi bucuros și viața», etc. etc., fraze bune numai d'atras naiva simpatie a poporului, dar cari n'au niciodată vr'un fericit rezultat practic.

Iată dar ce face politica, iată cum absoarbe și distruge orce energie, orce patriotism, orce inteligență, sustrăgînd neamului niște elemente așa de trebuitoare și de vitale pentru el. Și să ne mai mirăm

că frații de dincolo, subjugăți, suferă prea mult și că Statul nostru nu-i ajută întru nimic? Vă întreb cine, cine ar face acest lucru, cine ar da ajutor fraților noștri, când în treburile politice nu sunt elemente capabile de astfel de fapte mari și generoase. Un politician înseamnă a promite mult, cu toptanul și a face... nimic, politică înseamnă o pacoste, o nenorocire pentru noi, în starea ei actuală de a fi.

Și cât de ironic reese faptul că politica, această cucoană mofturoasă și urită, șarlatană și seducătoare, atrage mai mult publicul românesc, decît chestia națională care singură ar merita acest lucru! Priviți. Orce eveniment, cât de neînsemnat, în politică, o înlocuire de prefect și subprefect, un duel între doi politicieni provocat din cauza părerilor contrare ce le au relativ la... cutare cocoană, sau vorbe ale unui ministru rostite într'o cofetărie în batae de joc, un discurs mediocru, fără formă și fond, rostit de un ministru la un banchet oarecare și atîtea și atîtea neînsemnătăți zilnice, cît de mult interesează publicul, cît de viu urmărește el aceste fapte ridicule, cu ce satisfacție citește coloane întregi de ziare umplute numai cu rezumate de discursuri politice, cu interviuri și cu atîtea și atîtea nulități, cari tormează cea ce se chiamă la noi politica. Dar să te aștepti să vezi într'un ziar, în fiecare zi, măcar o simplă coloană, în care s'ar discuta conștiincios și sincer chestia națională și fapte mai bătătoare la ochi ce zilnic se petrec la frații noștri subjugăți! Și cînd, din cînd în cînd, un ziar oarecare, mai puțin politic, vrea să atragă atenția publicului asupra unui eveniment ce s'ar fi petrecut peste munți d. ex., cu cită indiferență citește publicul astfel de articole pe cari de mule ori le și trece cu vederea. Lupta de maghiarizare d. ex., această monstruoasă de proveniență maghiară e mult mai pre jos decît bunăoară tratativele de împăcare din-

tre aurelianiști și sturdziști. Coloane întregi vorbesc despre aceste nimicuri ce ar putea fi anunțate în cîteva rînduri; se citează mereu vorbele însemnate ale cutărui sau cutărui «personaj marcant, aurelianist ori sturdzist, se comentează, se fac conjecturi și s'ar vorbi în tot ziarul numai de aceste fleacuri, dacă publicul n'ar fi așa de exigent în cît să mai pretindă și ceva știri, vr'un roman de mare senzație la foileton, sau anunțuri pe jumătate din pagina 3-a și pe toată pagina 4-a.

Dar lucrurile aceste fără însemnătate interesează mai mult publicul decît orce nouă încercare de distrugere a elementului românesc din Ardeal de către maghiari. Fapte de o importanță capitală se petrec peste munți, ca și în Bucovina — de Basarabia nu mai vorbesc căci acolo e aproape mort elementul românesc. Cine le observă cum ar trebui, cine le anunță și le comentează, cine ține pe public în curent zilnic cu aceste fapte, vorbindu-i neîncetat de chestia națională? Încetul cu încetul s'ar introduce în public patriotismul luminat, curiozitatea la început, apoi adevăratul interes și sincera iubire. Ce folos enorm ar resulta de aci!

Pe cînd acum mereu aceeaș dezinteresare cu privire la chestia națională și aceeași curiozitate excesivă cînd e vorba de politică căreia i se dă o însemnătate de care nu e demnă! Și cînd ar folosi publicul cu ceva din aceasta. Cînd urmărind luptele uricioase ale politicei ar avea vr'un cîștig, atunci s'ar mai putea scuza acest lucru neînțeleș alt-fel. Ce vrei, omul de multe ori se dă de partea cîștigului, uitînd orice sentiment mai înalt. Dar nici aceasta nu se întimplă. Departe de a cîștiga ceva, dinșii perd. Perd timp, perd cunoștinți mai folositoare, își întunecă mintea, își mărginesc judecata în aspra și mărginita viață politică. În loc de a se interesa de lucruri mai înalte, ei aleargă la o curte ocupațiuni

josnice. Deci ce rol, ce însemnătate și ce valoare poate avea, din acest punct de vedere, mult prețuita opinie publică?

Și pe cînd perde publicul urmărind luptele politice, din contră ar cîștiga urmărind tot lupte — cari se vede că-i plac, luptele desperate și mărețe ale fraților noștri subjugăți. Inima lor i-ar inobili și în loc de ura ce le-o înfiltrează în suflet lupta politică, ar poseda iubirea d'aproape, inima-i rece s'ar mai înduioșa, ar mai răspunde la durerile fraților subjugăți, suferinzi și prigoniți. O inimă împetrită fie, și tot s'ar înduioșa cînd ar auzi de suferințele îndurate de bieții noștri frați. Și e rușine ca noi, ca frați, să nu știm în ce hal se află frațele nostru mai puțin procopsit decît noi. Pe lîngă aceasta, chestiunea națională ar cîștiga noi adepți, noi luptători s'ar strînge sub filfăindul steag tricolor.

Politică, jos fruntea! Tu ne nimicești caracterele, elementele nobile și necesare și ne dai în schimb nulitățile, mediocritățile, stirpăturile; ne subtragi apoi prețiosul public necesar chestiei naționale. Să te iubim? O, nu, e imposibil.

E aci și o mică vină de presă; ziarele, dacă, în loc de multe nimicuri, ar avea cîte o coloană în care ar vorbi despre chestia națională, ar face mult prin acest lucru, ar căpăta lățirea sentimentului patriotic. Ah! cît de mult ar profita din aceasta, chestia națională așa în lipsă cum se găsește azi!

Pentru numele lui Dumnezeu, mai lăsați puțin la o parte politica și faceți loc în coloanele ziarelor ce conduceți și faptelor petrecute la cei subjugăți. Interesul, superflu, nu-i vorbă — ce ar vedea că punem în cauză lor, le-ar da imbold, curaj, fermitate.

Mai lăsați politica care ne strică așa de mult?

Gheorghiu.

SOCIALISMUL ȘI NAȚIONALITĂȚILE

Karl Marx pusese o deosebită stăruință în scrierile sale să ridiculizeze și să stirpească sentimentul național al lucrătorilor înregimentați sub steagul roșu al socialismului internațional. El voia să înlocuească astfel luptele naționale prin lupte de clase. E probabil, că această luptă a lui Marx în potriua naționalismului pornia din caracterul jidovesc al acestui agitator socialist, căci Marx era de origină Jidan și ca cei mai mulți Jidanii el credea, în bolnava sa fantazie, că deosebirile și luptele de naționalitate s'ar putea șterge așa cu condeiul printr'un tel de formulă «științifică»!...

Negreșit, influența pe care o căpătase Marx asupra muncitorimei făcu, ca aceasta să-i adopte toate ideile greșite și între acestea și internaționalismul militant. Ani de arîndul, gazetele socialiste țipau în contra naționalismului proclamîndu-l o prejudecată reacționară, nedemnă de «umanitatea intelectualicește emancipată».

În demagogia lor «doctrinară», mulți dintre șefii socialiștilor își închipuiau, că pot organiza un mare partid în întreaga Europă, care să fie dus în lupta pentru revendicările sale de către un consiliu central internațional. Perzînd astfel din vedere nenunțările și variatele deosebiri de climă, de temperament, de împrejurări politice și sociale din State, ideia acestei centralizațiuni internaționale trebuia să devină caraghioasă și discreditată. Încet cu încetul prin forța firească și cutropitoare a realității, socialiștii se *naționalizară* în fiecare stat, așa că azi e o enormă deosebire între diferitele grupări socialiste (din diferitele State.

Iată o nouă dovadă despre adevărul acestei aserțiuni :

In congresul social democraților din Austria, care se va ținea la 24 Septembrie

în Brünn, va fi supusă aprobării generale următoarea moțiune: «Austria nu poate forma decât numai un stat federativ și democrat al naționalităților care au să fie despărțite în teritorii autonome-naționale cu administrație proprie, și pe baza unei delimitări naționale. Fie-care teritoriu autonom-național formează o unitate independentă, care își regulează singur afacerile naționale în mod cu totul independent. Minoritățile naționale de pe teritorii mixte vor fi apărute, cu privire la drepturile lor naționale, prin o lege specială. Nu cunoaștem preferința națională; respingem orice reclamare a unei limbi de Stat și chiar și faptul existent, că limba germană e astăzi limbă de comunicație oficială, îl considerăm numai de o necesitate practică pînă ce nu se va putea face altcum».

Deh, zadarnică este lupta în contra legilor nestrămutate ale naturii, iar aceste legi nu cunosc o omogenitate umanitaristă, ci națiuni cu deosebite înclinări și individualități.

O SCHIMBARE ÎN PERSPECTIVA ?!

Ceteam mai deunăzi într'un ziar politic un articol în care se susținea, că actualul cabinet unguresc are să se retragă în curînd, iar în locul său va veni un cabinet format de contele Apponyi sau de contele Stefan Tisza. În acest cas, așa argumenta ziarul politic din capitală, Românii din Transilvania pot să nădăjduască o îmbunătățire a soartei lor.

Această părere nu este decât o dovadă despre desorientarea autorului în chestia națională, căci nimic nu este mai eronat, decât a prezenta pe acești doi conți ungurești mai concilianți decât pe actualul ministru president al Ungariei.

Contele Apponyi și Tisza sunt amîndoi tot atît de șoviniști ca oricare alt fruntaș al politicii maghiare. Și unul și altul nu are în vedere decât maghiarizarea. Cum poate dar presupune cineva, că dacă ar veni careva dintre ei în fruntea afacerilor, Românii s'ar bucura de un regim care să le respecte drepturile? E absurd. Tocmai contrarul e adevărat: acești doi conți sunt mai fanatici chiar decât d. Szell, care, așa se spune, ar fi de un temperament mai domol.

În orice cas, situația peste munți n'are să se schimbe schimbîndu-se persoanele guvernului, ci numai în urma unei acțiuni sistematice și potrivite momentului din partea Românilor.

Numai în urma unei asemenea acțiuni li s'ar putea băga celor dela Viena mințile în cap și s'ar putea aștepta dela ei o atitudine mai puțin femeiască față de azi omnipotentă obraznicie a Maghiarilor.

„POLONIA REDIVIVA“

Se vorbește cîte-odată despre posibilitatea reînființării regatului polon — dar puțini sunt cei ce cred în această putință. Se pare însă că numărul acestora va crește în curînd.

Se zice, cel puțin, că în cercurile dirigente ale politicii rusești această idee ar fi avînd, dela o vreme încoace, puternici susținători. Acum de curînd, apăru în *Revue Politique et Parlementaire*, a d-lui Marcel Fournier, sub titlul «*Les destinées de la Russie au point de vue nationaliste*» un articol, iscălit *Philharmonios*, și în care acest autor, probabil un Rus, pledează pentru reconstituirea Poloniei între hotarele etnice ale Polonismului. Acest Stat, reînviat, ar avea să coprinză *Polonia rusească*, *Galizia poloneză* și *Posnania din Germania*.

Autorul spune, că politica panrusistă și panortodoxistă a lui *Pobiedonosev* ar fi dat faliment și că în sterele hotărîtoare s'ar fi cumpănind ideia de a libera pe Polonezii din Rusia. Autorul crede că și Germania va consimți să facă acelaș lucru cu Polonii săi, căci toate încercările de germanizare au rămas zadarnice și Polonii de acolo mereu se înmulțesc și se întăresc dar subminează în același timp temeliile Statului prusian, așa că «Împăratul Wilhelm ar fi vesel» dacă ar scăpa de ei.

Autorul face următoarea combinație: că Rusia s'ar fi înțelegînd cu Germania ca să reconstitue Polonia și în schimb cea dintîi și-ar încorpora *partea rutenească a Galîției și a Ungariei*, iar Germania părțile germane din Boemia.

Vorba e numai, ce zice Austria la această politică?!
 —————

O HOTĂRIRE ÎNTELEAPTA

După terminarea Congresului Ligii din acest an am publicat un articol sub titlul «*O secțiune a Ligii în afară de Ligă*», în care arătăm incongruența ce există în atitudinea Secțiunii dela Iași, care cu toate că ținea să facă parte din organizațiunea noastră, totuș găsea chip și cale ca să nu respecte decît acele articole din statutele noastre cari se potriveau cu vederile citorva membrii din comitetul ei.

Acum de curînd, comitetul central executiv din București a primit o oficială înștiințare din partea numitei Secțiuni prin care se notifică, că aceasta a hotărît a se alătura cu totul organizațiunei Ligii, recunoscînd astfel Statutele noastre comune.

Aflasem și noi mai de mult, din *Ecoul Moldovei* despre această hotărîre. Azi ea este confirmată și ne face o deosebită plăcere a o aduce la cunoștința publică.

Echivocul antireglementar și păgubitor instituțiunii noastre a tuturor a încetat, și transmitem felicitările noastre comitetului dela Iași pentru înțeleapta decisiune ce a luat și care, de sigur, va fi salutată cu satisfacțiune de către toți adevărații susținători ai Ligii Culturale.

GEORGE CANDREA

O știre de adîncă întristare pătrunse la începutul acestei luni în inimile multor Români de peste hotare și de aici: George Candrea, unul dintre cei mai buni fii ai Munților Apuseni și ai Românilor, muri pe neașteptate, departe, pe pămînt străin, în orașul Graz din Austria, unde se dusesse, voinic și sănătos, să petreacă vacanțele.

Toți cîți l'au cunoscut au rămas adînc sguduiți de această dureroasă știre, căci Românii din Transilvania așteptau să-l vadă pe Candrea din nou în focul luptei, și de sigur l'ar fi văzut dacă moartea nu-l smulgea în floarea plîni a vieții.

George Candrea se născuse în Neagra, o comună în Țara Moșilor și după terminarea studiilor primare, urmă patru ani liceul dela Sibii, apoi termină cursul teologic tot acolo, iar după aceasta continuă și absolvi celelalte patru clase superioare de liceu, făcînd bacalaureatul la Beiuș. Toate aceste studii le făcuse cu mari dificultăți, căci era lipsit de mijloace. După absolvirea liceului, fu numit învățător în o comună săracă cu o leafă derisorie: În cele din urmă veni în România. Aici își făcu studiile academice la facultatea de

litere, iar mai târziu, obținând o bursă dela societatea din București «*Transilvania*» plecă în streinătate să-și completeze studiile. Rînd pe rînd, studiă la Viena, la Graz și la Strassburg. Aici obținu gradul de doctor în filosofie și se întoarse în patria lui, intrînd ca redactor și mai târziu devenind director al ziarului cotidian «*Dreptatea*», ce apărea la Temișoara. În timp de vr'un an de zile, îi se încriminără din partea guvernului maghiar vr'o treizeci de articole și se părea probabil că Candrea are să fie condamnat la cîți-va ani de pușcărie. El nu înțelegea însă să se prezinte în fața unui tribunal compus din dușmanii de moarte ai poporului românesc, și nu voia să-și pună capul pe tîpsie ca să înlesnească astfel politica maghiară. El se refugiă, deocamdată în Țară, sperînd că va putea să treacă peste cîți-va ani munții spre a lupta mai departe. El fu condamnat de tribunalul din Temișoara în contumaciam la doi ani închisoare și la suportarea cheltuelilor de proces de vr'o 5.000 Lei.

Aici, în România, obținu prin concurs o catedră de limba germană la școala de comerț, gradul II, și trăia foarte retras, în cercul cîtorva amici vechi, urmînd cu luare aminte desfășurarea evenimentelor de peste munți și așteptînd, cum zicea el «momentul».

În vara aceasta, el plecă la Graz, în orașul, în care se concepuse «*Replica*» la care Candrea colobrase cu multă rîvnă și inteligență. Unul din vechii săi amici căutase să-l convingă a părăsi această hotărîre, dar în zadar. În gara de București însă, înainte de a pleca la Graz, Candrea par-că avea o presimțire fatală, căci zicea unui prieten, care-l însoțise la gară: «Acum că stau să plec, par-că îmi pare rău că m'am hotărît să mă duc la Graz. Nu știu ce am, dar mai că aș renunța la această călătorie. În orice cas, plec cu inima îndoită».

Prietenul căută să-l liniștească pe cît putu, și Candrea își urma drumul fatal. La Graz se îmbolnăvi de pneumonie și în cîteva zile își dete sufletul, el, om tînăr, de 38 de ani, și pină aci de o sănătate rară!

Astfel se prăpădi un om de valoare, care putea aduce încă mari și însemnate servicii cauzei naționale.

Caracter bărbătesc, minte luminată, suflet de o rară noblețe și aprins de dorul de a contribui la emanciparea Românilor — Candrea lasă regrete unanime în toate cercurile cari l'au cunoscut și au știut să-l prețuească după adevărata lui valoare.

În special în Munții Apuseni, în Țara Moșilor, jalea este generală. Acolo îl plînge nemîngăiat tatăl său, un moșneag bun și blînd care ținea la el ca la lumina ochilor săi, îl plîng frații, numeroasele sale rude, și toții Moșii, căci aceștia îl cunoșteau mai bine, și știau că le este un vrednic reprezentant între Români cu carte și erau cu drept cuvînt mîndri de el.

El a scris, în colaborare cu d. Teofil Frâncu, «*Rotacismul la Moși și la Istrieni*» și «*Moși sau Români din Munții Apuseni*», două cărți de netăgăduită valoare din punctul de vedere al etnografiei și al lingvisticii noastre și pe care le găsim mereu citate în scrieri de această natură cum este *Magnum Etymologicum* al d-lui Hașdeu etc.

Transmitem și noi întristatei sale familii expresia celei mai sincere dureri ce simțim pentru tragicul și prematurul sfîrșit al acestui vrednic Român.

DREYFUSS ȘI IAR DREYFUSS

Cine dintre Români nu se va fi plictisit oare, văzînd agitația năpraznică ce s'a

făcut în chestia Dreyfuss și rapoartele chilometrice despre noul proces dela Rennes?

Nu știm dacă acuzatul dela Rennes este sau nu vinovat, știm însă că dacă n-era Evreu, putea el foarte bine să fie fost nevinovat ca un înger și nu se mai alarma întreaga lume pentru eroarea judițiară comisă în cazul lui.

Nu zic, că procesul nu trebuia revizuit, dar de sigur el nu ar mai fi fost revizuit dacă nu se întrepunea întreaga presă jidovească și filosemită din Franța, Germania, Anglia, Austria etc.

Orice păreri am avea în chestia evreiască, suntem oameni și trebuie să respectăm adevărul și dreptatea. Am vedea deci cu satisfacțiune dacă procesul dela Rennes ar putea dumeri lumea asupra adevărului și ar face apoi un act de justiție severă dar nepărtinitoare.

Dar dacă noi putem vorbi astfel, nu înțelegem că pot vorbi astfel și acele nenumărate ziare ovreiești care în cele mai multe chestii tănuiesc dinadins adevărul și strimbă nasul Justiției, ziare ca *Neue freie Presse*, *Wiener Tageblatt*, *Pester Lloyd*, *Berliner Tageblatt*, *L'Aurore*, *Le Figaro*, *Times*, *Standard* etc. etc., tipă de ani de zile «*dreptate și adevăr!*».

Dreptate și adevăr firește pentru Dreyfuss. Dar acest căpitan condamnat, pe drept sau nedrept, este un singur om și este legitimă întrebarea, cum se face, că pentru nici un alt condamnat pe nedrept nu s'a făcut nici un fel de campanie, cită vreme pentru acesta s'a revoluționat tot pământul? De unde pină unde această elementară sete de dreptate a ziarelor semite într'un cas isolat? De unde pină unde fanatică intervertire a acestui cas cu ideia eternă a justiției?

Cum se explică această subsăpare a întregi ordine sociale într'un Stat din cauza unei erori judițiare?

Pur și simplu așa: Dreyfuss, osîndit ca

trădător, era o vecinică dovadă a antisemiților despre lipsa de patriotism a Evreilor, despre veleitățile lor cosmopolite, despre caracterul lor condamabil. Această dovadă trebuia smulsă din minile antisemiților. De aci campania.

Căci, dacă *adevărul și dreptatea* ar fi fost mobilurile acestei lupte epocale, atunci ne întrebăm, cum se face, că nici unul din ziarele amintite nici nu vrea să auză, de «adevăr și dreptate» cînd nenumărați Români și Slevi din Austro-Ungaria sunt aruncați pe bună dreptate în întunericul pușcărilor? D'apoi cauza Românilor, și a celorlalte națiuni, nu va fi mai importantă pentru «ideia de justiție» de cît cauza lui Dreyfuss? Dar a pomenit cineva vr'odată în aceste ziare semite fie și numai un mic început de campanie în sensul de a se stabili adevărul și a se face dreptate acestor întregi popoare, exploatate și chinuite în mod infam de o mină de connaționali ai lui Eszterhazy?

De cînd există aceste gazete, ele nu s'au interesat măcar, necum să se emoționeze de nedreptatea strigătoare la Cer ce se făcea și se face acestor națiuni și numeroșilor lor luptători. Din contră, toată această haită de gazete limbute, toate aceste organe ale Alianței Israelite căutau sistematic să *tănuiască adevărul*, să omoară în germene orice mișcare de eliberare, să ridice în slava cerului pe marele Stat major al Maghiarilor, cu toate că acesta are pe sufletul său neasemănat mai multe crime decît acela care a osîndit pe un Dreyfuss.

Toată această campanie ovreiască în favoarea lui Dreyfuss sub pretextul «unei lupte pentru dreptate» este o scîrboasă dovadă de omnipotența presei ovreiești. Da, am înțelege și am admira chiar această campanie, dacă nu am vedea zilnic cum toate ziarele dreyfussiste încurajează pe Maghiari în opera lor de schinguire a

naționalităților. Cum să nu ne repugne dar o atît de cinică atitudine din partea acestor pretinse reflectoare ale opiniunii publice?

Delagruia.

APEL

D. V. A. Urechiă neobositul nostru luptător, publică următoarele :

«*La Roma, în 3 Octombrie 1899, (stil nou) se ține un mare congres în care există o cestiune etnografică. Aci de sigur neamicii neamului nostru vor veni în număr ca să ne pună din nou în îndouială origina noastră latină. Românii, cari au aderat la Congres, vor merge și-și vor face datoria.*

Ei au hotărît însă să facă acolo o frumoasă manifestație latină, mergînd să depună la picioarele Columnei lui Traian, o frumoasă coroană de bronz în onoarea înfrîntătorului Daciei Române.

«*Această coroană nu trebuie să fie un dar adus memoriei marelui Imperator numai din portea aderenților congresului, ci un omagiu al națiunii Române. De aceea adresăm tuturor bunilor Români apelul nostru, ca să contribuiască cu ori-ce sumă mică (începînd de la un leu), pentru plata coroanei, care deja se toarnă în bronz la școala de arte a Stalului. Coroana va fi expusă cîte-va zile la o vitrină din București, îndată după terminarea ei.*

Darurile bănești oferite se vor publica în «Universul». Ele se pot încredința chiar purtătorilor apelului. Subscrierea nu va dura de cît pînă la acoperirea sumei cu care a contractat lucrarea merituosul artist-sculptor d. Cadescu.

RAPORTURI CULTURALE PESTE MUNȚI

Cu ocazia ultimei adunări generale a asociațiunii generale pentru cultura și literatura poporului român de peste munți, s'a cetit raportul secretarului I, a d. *Dr. C. Diaconovich*, din care extragem cîteva date interesante :

În cursul anului (1 Iulie 1898—1 Iulie 1899) au apărut peste munți 127 scrieri originale (mai mult cu 11 ca anul de mai înainte). Dintre acestea sunt: 41 didactice și pedagogice, 17 populare, 15 beletristice, 13 bisericesti, 13 calendaristice, 10 istorice, 5 economice și 5 de alte feluri. Traduceri au apărut 8: 4 istorice, 1 beletristică, 1 economică și 2 de alte feluri.

Scrierile didactice s'au tipărit în 71.000 exemplare, calendarele în 50.000, scrierile populare în 39.000, cele bisericesti în 26.900, beletristice în 12.150, istorice în 9.400, economice în 4050 etc.

Dintre observările, cu cari raportul însoțește aceste date marcăm următoarele :

Istoria bisericească este prea puțin cultivată căci: «Presa periodică bisericească, care în comparațiune, atît cu prețul celorlalte fîi românești, cît și cu prestațiunile sale, este peste măsură scumpă... nu ocupă în materie de literatură bisericească un rol destul de important și, prin urmare, nu justifică jertfele, ce pentru susținerea ei se detrag dela celelalte organe publiciste».

Literatura didactică și școlară reprezintă ramul cel mai bogat al literaturii transcarpatine. Causa este a se căuta înîmprejurarea, că de o parte școalele de acolo au trebuință imperioasă de manuale, iar de altă parte numărul școlarilor români fiind în creștere, manualele găsesc tot mai multă trecere. «Chiar aceste împrejurări impun însă autorităților noastre școlare datoria de a îngriji, ca producțiunea de manuale didactice să nu fie degradată la rolul unei meserii; să observe cea mai mare rigoare la aprobarea cărților de școală».

Literatura beletristică și populară «se menține cu o fermitate îmbucurătoare. Deși nici în anul din urmă nu s'au ivit talente extra-ordinare și opere de valoare supe-

rioară, totuși activitatea autorilor și interesul publicului cetitor, cari dela începutul ultimului deceniu adormiseră aproape de tot și numai de un an-doi au început iarăși a da semne de viață, se mențin pe un nivel relativ destul de înalt. În deosebi vedem, că producțiunea de scrieri populare, precum și tiragiul acelora crește în măsură foarte mare, — o dovadă, că poporul nostru... cetește mult și știe și jertfi pentru lectura sa, o însușire care, durere, nu distinge și clasa noastră cultă».

Literatura istorică și de natură înrudită, deși continuă de a se afla într'o stare în grijiitoare, se presintă de astă-dată în condițiuni ceva mulțămitoare. În vederea rolului important și glorios, ce l'au avut ostașii români în luptele mari ale imperiului habsburgic, ar fi de dorit, ca toți aceia cari au avut privilegiu a studia din isvoare autentice, ori cari cunosc din experiențe istoria noastră militară, și în deosebi oficerii noștri activi, ori emeritați, să-și consacre timpul pentru externizarea acestei frumoase și glorioase părți a istoriei noastre naționale, contribuind la scrierea istoriei noastre militare prin publicarea datelor, ce le cunosc.

Literatura economică, față cu trecutul, continuă a se desvolta în mod îmbucurător, mai ales prin sprijinul «Albinei», cu al căreia ajutor s'au publicat jumătate din scrierile apărute anul trecut. Lipsesc însă cu totul scrieri din ramul dreptului și al științelor politice. Jurisconșulții noștri «nu au dat pe teren literar nici în anul trecut semne de viață, și ast-fel față cu marile interese culturale ale poporului nostru au o datoriă de onoare *neachitată*»...

Literatura calendaristică se constată de asemenea, că a luat un avânt îmbucurător.

În altă parte a acestei dări de seamă se fac următoarele constatări:

Având la dispoziție, an de an, o sumă deși foarte modestă (din fondul Scorțeanu) pentru procurarea și împărțirea gratuită de scrieri cu coprins religios și moral, «Asociațiunea», văzînd lipsa aproape totală de asemenea scrieri, a publicat un al doilea concurs pentru publicațiuni de această natură, și are intențiunea de a pune pe

această cale începutul unei «Biblioteci populare, care ținînd cont de feluritele lipse ale poporului nostru, să dea acestuia cu timpul o serie cît mai bogată de scrieri întocmite anume pentru trebuințele lui reale. Cercurile noastre bisericești și-ar cîștiga un nou titlu de merit, dacă la acest început nu ar lipsi «Asociațiunea» desprîjinullor.

În editura proprie a «Asociațiunii» au apărut în anul din urmă două scrieri de mare importanță pentru istoria noastră națională. Anume s'a publicat cronica notarului anonim al regelui Béla, cel mai vechiu și mai prețios isvôr pentru istoria poporului român.

Este de-adreptul inexplicabil, cum o scriere atît de importantă pentru istoria noastră, o scriere în jurul căreia s'a creat o întreagă și foarte bogată literatură în toate limbile culte, a putut rămîne pînă acum ne-tradusă chiar în limba română, și ast-fel neaccesibilă cercurilor mai largi ale publicului nostru cetitor.

D-l Mihaiu Béșan, notar public în Lugoj, s'a supus sarcinii destul de însemnate a face o traducere românească a acestei cronice și cu mare liberalitate a pus-o la dispoziția «Asociațiunii», care apoi a tipărit-o împreună cu textul original latin și cu o introducere datorită unui autor competent în chestiune. De regretat este numai că — din lipsa de mijloace — publicațiunea aceasta nu a putut fi înzestrată încă de acum și cu harta Ungariei de pe timpul descălecării Maghiarilor, care a fost lucrată tot de d-l Béșan, pe baza unor studii minuțioase.

A doua publicațiune este conscripția episcopului I. L. Klein despre starea pumerică și bisericească a Românilor din Transilvania la anul 1733. Această cea mai veche statistică a Românilor a fost copiată de zelosul bibliotecar al «Asociațiunii» după un manuscript din biblioteca Bruchenthal, și tot dînsul a îngrijit și de comentarea și tipărirea ei.

Tot în scopul de a servi literatura noastră istorică «Asociațiunea» a intrat în relațiune de schimb cu toate societățile literare și științifice neromânești din țară, și înavuțînd prin aceasta biblioteca sa cu o serie lungă și prețioasă de scrieri, a luat

dispozițiuni ca organul ei publicistic «Transilvania», se țină în curent, atît publicul nostru cetitor, cît și mai ales cercurile noastre literare cu toate scrierile streine din patrie, cari ating istoria poporului nostru, ori alte interese ale acestuia. Aceste dispozițiuni au fost cu atît mai necesare cu cît o asemenea evidență nu s'a ținut pînă acum de nici o altă societate sau corporațiune românească și ast-fel scriitorii noștri în cea mai mare parte nu au avut nici o cunoștință despre cele ce se publicau despre noi în literatura streină. În vederea acestui neajuns, «Asociațiunea», după pertractări urmate între organele ei și între mai mulți distinși savanți din România, a crezut că servește un important interes național inițiind relațiunile de schimb mai sus amintite.

La acest loc avem de raportat că «Enciclopedia Română» a înaintat pînă la litera G, publicîndu-se pînă acum 16 fascicole, cari copriind aproape 20.000 articole cu numeroase ilustrațiuni și harte. Critica, poate cu o singură excepțiune, care să refere însă mai mult la chestiuni pur personale și ast-fel de interes cu totul secundar — a continuat a aprecia această publicațiune în termenii cei mai călduroși și măgulitori. Ast-fel această publicațiune, care pînă azi nu a reclamat nici cea mai mică jertfă din partea «Asociațiunii», a contribuit foarte mult și departe peste hotarele țării la ridicarea prestigiului instituțiunii noastre. Enciclopedia pe jumătate este deja terminată și restul lucrării, ce mai este de săvîrșit, se va putea termina în timp apropiat fără greutate mai mari.

În interesul literaturii noastre, comitetul central nu a întîrziat a se conforma și în sărcinării primite la adunarea generală din Beiuș, de a încerca ștergerea taxelor de vamă atît de păgubitoare, cu cari au fost îngreunate produsele literaturii noastre în regatul român. Delăturarea acestui mare neajuns este mult îngreunată prin faptul, că se va putea face numai cu modificarea unei legi dintre cele mai complicate. Sunt cu toate aceste prospecte, că această pedică judecată de toți amicii sinceri ai culturii noastre naționale ca o dispozițiune dintre cele mai nefericite, în timp apropiat, va fi delăturată.

O acțiune mai largă și mai spornică pentru promovarea literaturii noastre sperăm, că va putea inaugura «Asociațiunea» noapdă ce va executa concludul adunării generale din Beiuș, referitor la înființarea secțiunilor literare prevăzute în § 2 al statutelor. Chestiunea aceasta, care formează una dintre cele mai grele probleme ale «Asociațiunii», este obiectul unor studii mai aprofundate, și va deveni actuală îndată ce vom putea înființa museul și arhivele proiectate de «Asociațiune», cu cari instituțiuni secțiunile literare vor trebui să stea în strînsă legătură.

* * *

Averea Asociațiunii.

Averea fondului general la finea anului 1898: 133.874 fl. 105.000 lei. — *Intreagă averea administrată de comitetul central: 183.359 fl. și 105.000 lei.* Față cu anul precedent o creștere în averea mobilă de 12.566 fl.

Donațiuni mai însemnate s'au făcut Asociațiunii: 8.000 fl. testați de *Grigorie Forro*, fost maestru cojocar în Sebeșul-săsesc, cu mențiunea, ca din interese să se dea ajutoare la acei copii de religiunea gr. or. și gr. cat. din Sebeșul-săsesc, cari se vor aplica la studii, sau pe cariera industrială; usufructul însă rămâne nevastei testatorului pînă la moarte. — 1000 fl. dela «*Albina*» pentru trebuințele școlii de fete etc. Pentru museul etnografic a dăruit d-l Dr. D. R. Cordescu 44 monede vechi, d-l Dr. Ilarion Pușcariu o pungă veche țărănească și d-l Iosif St. Șuluțu «Cartea de rugăciuni» a mitropolitului Al. St. Șuluțiu și istoricul fluer al lui Avram Iancu.

Membrii. Cu finea anului 1898: *numărul membrilor a fost 1472.* Anume: *fundatori* 82 (mai mulți cu 10, ca anul precedent), pe viață 191 (mai mulți cu 11) și ordinari 1199 (mai mulți cu 332 ca în anul precedent).

Biblioteca număra la finea anului 3629 opuri în 5122 tomuri.

Secțiunile Asociațiunii au dezvoltat o activitate mai multumitoare. Unele au înființat și reînființat mai multe agenturi comunale, au întocmit biblioteci populare, au aranjat prelegeri etc. Numărul despărță-

mintelor, socotind și pe cele din nou înființate, a fost în 1898 de 39. Dintre acestea însă, despărțămintele Bistrița, Deș, Orăștie n'au ținut adunări, iar despărțămintele Agnita, Betlean, Elisabetopole, Gherla și Treiscaune n'au funcționat de loc. În decursul anului 1898 s'au înființat despărțăminte în Beiuș, Bocșa, Lugoj, Oravița, St Miclăușul mare, Sătmar și Temișoara, iar în 1899 în Caransebeș, Huedin și Panciova; s'au reactivat despărț. Turda și al Mociului.

ARTICOLE CONFISCATE

Urgia clicei guvernamentale din Bucovina în contra energicului ziar românesc *Patria* continuă. Confiscările urmează înainte. Suntem în pozițiune a publica aici câteva din articole confiscate și cetitorii pot aprea dacă ele legitimau o atît de brutală sequestrare.

Cernăuți, 22 August, n.

Baronul Bourguignon și-a eșit din sărite și ceea ce face acum, va rămînea nemai-pomenit nu numai în țărișoara noastră, ci în toate țările, unde s'au ivit deja zorile civilizațiunei.

Este simplamente incredibilă. patima și orbia, care s'a încuibat în capul actualilor guvernanți. Incendiul din 18 August trece deja de pe terenul politic pe terenul patologic, căci oamenii cu mintea întreagă nu ne putem închipui capabili de astfel de năsdărăvănii.

Ca reprezentant al Maj. Sale încumbă presidentului țării datoria, să primească în ziua de 18 August omagiile devoțioase ale țării și să le aștearnă la treptele Prea înaltului Tron. Nici cînd nu stă mai departe șeful țării de frămîntările politicei e-femere, ca în aceste momente.

Și totuși a ținut presidentul țării să abuzeze de postul său de încredere și să dascălească cu ocașiunea recepțiunei solemne pe dignitarii bisericei noastre, cum nu s'a mai pomenit.

Este fără îndoială, că presidentul țării a procedat astfel din îndemn propriu sedus poate de neconștiințioșii săi sftnici, dar la noi un cas nu *a avut îndemnisare mai înaltă* să ofenseze atît de brutal cele mai loiale sentimente ale înaltului cler al țării.

Împăratul iubește deopotrivă toate popoarele sale și precum s'a adresat către toate fără deosebire în zile de durere și restriște, căutînd în iubirea și credința iubitelor sale popoare alinare și ajutor, tot astfel privește cu egală iubire și încredere către toate, aflînd în totalitatea popoarelor sale garanția cea mai puternică a măririi și gloriei Monarchiei și Tronului.

Nu poate deci corespunde intențiunilor înalte ale Împăratului, ca reprezentantul său să ultragieze într'un mod atît de brusc un popor credincios și mai ales nu poate corespunde înaltelor sale intențiuni, ca această ultragiare să se facă în numele Maj. Sale tocmai în momentul, cînd dignitarii singurei biserici autochtone se prezentează spontan la reprezentantul său, ca din incidentul solemn al zilei să depună omagiile de nefalsificată loialitate.

Dar nu poate corespunde înaltelor intențiuni nici ca reprezentantul coroanei să degradeze biserica, care este cel mai puternic stîlp al fidelității către tron și să dascălească pe dignitarii, cari nu s'au aservit încă pînă acum politicei subversive a lui Würfel.

Este dureros, că conducătorul firesc al deputațiunei înaltului cler, Metropolitul Arcadie are atît de puțină conștiință de demnitatea pozițiunei ce ocupă, încît a rămas dator baronului Bourguignon răspunsul pctrivit la revoltătoarea lui alocațiune.

Dar dela moșneagul de pe Dominic nici nu ne-am așteptat să cuteze a-și ridică vocea contra umilirei, căci prea afund s'a prins în rățeaua bătărană, țesută de camarilla Bourguignon; despre presidentul țării însă nu am presupus atîta orbie și patimă.

Nu am presupus, căci nu puteam crede, că dînsul, investit cu încrederea Maj. Sale Împăratului va desconsidera întru atîta voința prea înaltă și va cuteza să ne ofenseze în cele mai intime sentimente ale noastre.

Nu! Aici ne apare baronul Bourguignon în lumină nouă și mai sinistră, de cum au putut bănui chiar și cei mai enrangeați adversari ai lui.

Ce are a face cu solemnitatea de 18 August ridicola imputare, că membri de-ai familiilor înaltului cler poartă tricolorul? Este doară purtarea tricolorului interzisă prin lege sau consideră Maj. Sa Împăratul de periculos, ca un popor conștient să-și afirme naționalitatea sa și prin simbolul văzut?!

Știm, că pe ucrainiții guvernanți îi supără tricolorul românesc, desfidem însă pe orișicine ar cuteza să susțină, că aceste veleități rusomane sunt expresiunea voinței Maj. Sale.

Ce are a face cu 18 August, că nu toți consilierii consistoriali au eșit la poruncă să primească la gară pe Metropolitul, care se reîntorcea din Viena, unde s'a refugiat îngrozit de urgia faptelor sale?!

Dar baronul Bourguignon nu ne mai poate ofensa pe noi, căci a pierdut în ochii noștri calificațiunea de a mai putea fi interpretele intențiunilor, cari l'au chemat la postul ce ocupa.

Nu este datoria noastră, să-l tragem la răspundere pentru gravul abus, ce comite cînd ofensează atît de brutal sentimentele de loialitate ale bisericii și națiunii.

Va fi datoria celor ce îl susțin în acest post, ca să tragă la răspundere pe funcționarul păcătos.

Pentru noi rezultă însă altă consecvență din incidentul zilei de 18 August.

Dăscălirea baronului Bourguignon nu ne va împedica, să purtăm și mai departe tricolorul și nici nu ne va opri să des-

considerăm și mai departe pe nenorocitul Arcadie, cu prietenii lui.

Din contră tocmai prin purtarea tricolorului vom manifesta, că suntem un popor conștient, care nu se lasă înfricat prin ridicole svircoliri ale unei politice neputințioase.

Dară încă ceva!

Purtarea baronului Bourguignon în 18 August ne probează, că actualul president al țării este *absolut disqualificat* a lua în primire expresiunea devotamentului și omagiilor noastre de fidelitate către tron.

Poporul român, pîn' ce nu va primi satisfacțiunea complectă, nu poate să aștearnă sentimentele sale la treptele tronului prin intermediarea unui funcționar, care este lipsit de priceperea sînșeniei sentimentelor de loialitate.

Nu noi avem să purtăm consecvențele, dacă reprezentantul Coroanei trădează sentimentele cari leagă Coroana de popor.

Vom găsi chip și cale, ca și fără intermediarul baronului Bourguignon să aducem la cunoștința Maj. Sale devotamentul de credință.

Recepțiunea la Bourguignon. — O impertinență nemaipomenită.

Pasaj confiscat din «Patria»

La 12 ore din zi se prezentară în palatul guvernial la presidentul țării diferitele corporațiuni spre a aduce omagiile la adresa M. Sale. Din partea bisericii noastre s'a prezentat Arcadie cu consistorul, profesorii facultății teologice și mai mulți membri ai clerului nostru din Cernăuți. La omagiile aduse de Arcadie, bar. Bourguignon a aflat de bine a da un răspuns foarte curios. În loc să se mărginească la acele cuvinte oficiale, ce se rostesc spre întărirea solemnității momentului patriotic, d. Bourguignon și-a permis niște excursii foarte proprii și particulare.

În decursul răspunsului deodată *ridica* vocea spre a espune cam următoarele: când *Arcadie* a petrecut ultima oră în Viena s'a putut convinge chiar din gura M. Sale că la coroană există deplină mulțumită cu conducerea actuală a diecesei; el (oratorul) a observat că Românii și în special multe familii preoțești, ba chiar de dignitari bisericești poartă treicolorul, așa dară *colorile unui stat străin (!)* și aceasta — după cum spune un proverb vechiu — nu este iubirea adevărată («und das, wie ein alter Spruch sagt, ist die wahre Liebe nicht»); apoi mai relevează oratorul că a observat că la reîntoarcerea lui *Arcadie*, care atit de greu a fost atins (Schwergeskränkt) cu ocasiunea porniri spre Viena prin niște demonstrațiuni «infame» cu ocazia întimpinării la gară au *lipsit doi consilieri consistoriali* — apoi adauge că dacă lui ca șef s'ar fi întimplat așa ceva, *s'ar fi aflat îndemnat a ruga pe respectivi d-ni, de a-și cere pensionarea.*

Aceste sunt excursiile d-lui *Bourguignon* cu ocazia recepțiunei reprezentației diecesei noastre, care a venit să presente de *ziua natală a Împăratului omagiile de credință și fidelitate.*

Din cercurile preoțimeii noastre și în genere a inteligenței române am primit mai multe scrisori, referitoare la purtarea scandalisătoare a domnului Bourguignon în ziua de 18 August.

Din lipsă de spațiu le vom da loc deabia în N-rul viitor.

Indignațiunea este generală și dorința de a reglementa odată pentru totdeauna pe d-l Bourguignon este unanimă.

Satiră confiscată.

Cu calomnatori murdari guvernul se 'nconjoară și unde poate în Români, lovește ca să-i doară. Rușii dictează expulsări guvernul execută, In era Bourguignon trăim ca 'n Rusia — sub cnută. Cuvîntul liber — suprimat, presa — încătușată, Și contra tot cei românesc lupta-i înverșunată.

Țăranul nu mai are voe brîu treicolor să poarte,
Pe president îl dor ochii, nu poate să-l supoarte;
Dar' a pățit-o una bună sărmanul, te gîndește! —
A pus acuma ochelari, căci or unde pășește
Tot treicoloru-i bate 'n ochi. Dame, fete, copii,
Ca 'n ciudă poartă treicolorul la piept sau pălării. —
In trebile bisericii își bag «Uniții» nasul,
Arcadie e liniștit și nu-și ridică glasul,
Căci amețit e de guvern, el lui îi face placul,
Că geme un popor întreg, ce-i pasă lui — săracul.
Autorisat de guvernor și de Metropolitul,
Stocki împarte parochii. Iar Pihuliak einstitul
Batjocorește preoțimea în public fără frică,
Guvernul cere — iar Arcadie nu vede-atunci nimic
Tumlirz din școli gonește limba, Români în — Ruși

[preface

La plîngerile noastre juste nimică nu se face
Ci gurile mereu ne-astupă cei cu puterea 'n mîină
Și trebile-și fac ca 'nainte. Iar nația română,
Ea suferă; i se revoltă sîngele în vine
Cînd vede toate-a sale drepturi în mîinile străine.
Străinului cărui nu'i pasă, tot calcă în picioare
Și crud acolo te lovește, unde mai rău te doare!
Astfel se guvernează țara, de drept avem noi parte;
Ajuns'am legile-să fie la noi — vorbe deșarte.
Și-așa guvern cutează a spune, că nu a lui e vina
Că iritarea-i generală în toată Bucovina! ?
El, cinic, fără de rușine cutează să mințescă
Că vina nu o poartă el, ci — presa românească?
Și — generos descarcă vina chiar pe nevinovați,
Ei, pentru faptele lui negre, de el sunt expulsați!

PROGRAMUL SLOVACILOR

Cetim în «*Tribuna Poporului*»:

Ziarul slovac, «*Nár. Noviny*», publică în cei dln urmă numeri ai săi o lucrare despre: „**Temeliile dreptului Slovacilor în Ungaria**”; iar ca prima ei parte: «*Chestiunea limbei*». Corespondentul unei foi maghiare a iscodit din această publicare, că Slovacia ar fi hotărît, la serbările lor naționale ce s'au ținut în T. Sv. Martin în zilele de 8, 9 și 10 August, să înainteze guvernului un *Memorand*, pe basa lucrării de mai sus. Despre o asemenea hotărîre a fruntașilor slovaci n'a eșit nicăiri nimic la iveală; deci spuselor corespondentului nu le dăm crezămînt.

«Pentru ca chestiunea limbei în Ungaria să poată fi rezolvată spre mulțumirea ge-

nerală, e de lipsă a pune în vigoare, din fir în păr, nu numai legea naționalităților din 1868, dar — pentru ca ea să nu poată fi ocolită, întortochiată și rău restălmăcită — trebuie negreșit a înșira în amănunt drepturile fie-cărei limbi în deosebi și a întocmi anume diregătorii, cari vor veghea asupra dreptei duceri la îndeplinire a acestei legi, ca a celei mai gingașe.

Această dreaptă ducere la îndeplinire a *chestiunei limbei*, în Ungaria, trebuie să se întemeieze pe următoarele principii:

1. Limba diplomatică în Ungaria este limba maghiară; ea este limba oficială a guvernului, a supremelor diregătorii și judecătorii; într'nsa își îndeplinesc oficiul comitatele și oficiile de stat între sine și în contact cu guvernul central; ea reprezintă regatul Sf. Ștefan în afară; dar în administrațiunea internă a cercurilor naționale, fie-care limbă a țării este egal îndreptățită. Ca semn al acestei egale îndreptățiri, fie-care cetățean poate întrebuița pe lângă steagul țării, și steagul naționalității sale. (Steagul slovac este: alb-albastru-roșu).

2. Limba internă și administrativă a singuraticelor ținuturi de limbă (națională), anume: a comitatelor, minicipiilor, plaiurilor, orașelor, satelor, judecătoriilor de instanța întâia și a doua; a așezămintelor de stat, precum: poștă, căi ferate, medii, școli de meserii, civile și primare. a tuturor diregătoriilor de grad inferior, fie lumești ori bisericocști, etc.,—la toate acestea limba oficială e aceea, care reprezintă în anumitul ținut mai mult de cît 80% de suflete. Acestea vor fi ținuturi așa zise *curat naționale*.

În *ținuturi naționale mixte*, unde trăesc peste 20% ale unei alte naționalități, limba fie-căreia dintr'insele este limba oficială internă și administrativă. De aceea sau toți funcționarii dintr'un asemenea ținut amestecat trebuie să știe toate limbile oficiale ale aceluia cerc, în viu graiu și în scris pentru a putea funcționa în ele, sau își vor împărți cercurile de lucruri, potrivit cunoștințelor lor de limbă. Căpetenia (șeful) diregătoriilor în ținuturi amestecate, ar trebui să fie luat din acea naționalitate, al cărei percent de populație este cel mai mare în acel ținut, și afară de aceasta ar trebui să știe negreșit toate celelalte limbi oficiale ale ținutului său. În ținuturi, unde nu sunt

de cît 5%—20% din cutare ori cutare naționalitate, trebuie să fie la fie-care oficiu cel puțin un funcționar, care posedă pe deplin a acesteia limbă, în viu graiu și în scris, pentru a putea oficia într'nsa. Cu ajutorul tălmăciului poate să se facă oficiu numai într'un atare ținut, unde cutare ori cutare limbă reprezentată printr'un percent mai mic de cît 5%.

3. La școlile primare, civile, de meserie și cele medii, limba de propunere este limba oficială a respectivului ținut și anume: în ținuturi curate cu o limbă (8% a unei și aceleiași naționalități) exclusiv numai una; în ținuturi amestecate, potrivit fie-cărei limbi cu populațiune peste 20% și limba de propunere este amestecată, iar fie-care limbă din cutare ținut este predată în mod obligatoric. Limba maghiară este obligată în toate școalele, afară numai în clasa I și II din școala primară, în care trebuie să se predea, chiar și numai din considerațiuni pur pedagogice, exclusiv numai în limba maternă a copiilor.

În ministerul de învățămînt public fie-care limbă a țării trebuie să aibă o secțiune deosebită, care să conducă și să privegheze școlile respectivei naționalități.

4. *Pentru ca să nu se săvîrșească abuzuri în dauna singuraticelor naționalități, fie-care naționalitate să fie reprezentată printr'un membru în consiliul de miniștri, care să apere limba naționalității sale; să privegheze asupra desăvîrșitei duceri în îndeplinire a legilor și orînduelilor ce privesc limba și naționalitatea sa; va reprezenta și va apăra pe lângă guvern în Dietă, în școli, biserici etc. interesele națiunii sale.*

Autorul întregii lucrări este *D-rul I. Zoch*, fost profesor la unul din gimnasiile slovăcești desființate încă în 1875 și acum de mult profesor la un gimnasiu croat. Ziarul slovas însuși o puplică deocamdată fără comentariu.

SE PRĂPĂDESC SECUII

Așa se vaită foile maghiare. După ele, băncile române și mai ales *Albina* ar fi luat la ochi moșiile Secuilor ce trăesc în mijlocul Românilor.

Iată cum se tînguește de o pildă *Pesti Napló*:

«Cîteva cuvinte caracterizează în destul acțiunea nihilistă a Românilor. Sucursala din Brașov a «Albinei» își angajează de agenți pe preoții români din ținuturile ungurești, și acești oameni desvoaltă un zel atît de laudabil pentru ajungerea scopurilor de agitațiune, în cît Românii pot fi cu tot dreptul mîndri de ei. Cel ce voește să urmărească chestiunea cu atențiune, trebuie să-și aducă amîntă de enunțiațiunea nu de mult făcută a unui fruntaș Român, care s'a exprimat astfel:

«Chestiunea română să nu căutăm să o resolvăm cu forța brutală, ci prin înființarea cît mai multor institute de bani în părțile locuite de Români. Dacă moșiile vor ajunge în mîinile noastre, chestiunea va fi resolvată».

Dacă luăm în considerare această enunțiațiune și o comparăm cu mulțimea nesfîrșită a împrumuturilor «Albinei» nedespărțite de hipotecare, nu se poate nega, că amintita enunțiațiune poate să fie foarte adevărată. E interesant cum își face amintitul institut de bani afacerile sale de împrumut. Secuilor cu stare mai bună li-se dă împrumut pînă la 500 fl., pe lîngă doi martori, celor mai scăpătați între aceleași împrejurări li se împrumută numai 200 fl. Împrumut, ce trece peste 200 sau chiar 500 fl., se poate obține exclusiv prin înțabularea pămînturilor.

Bietul Săcuiu ajuns în strîmtoare se duce la popa cel românesc și-i spune, ce nevoe are: i-ar trebui niște bani. Popa încruntă de vre-o cîteva ori din sprîncene și apoi i declară, că împrumutul îl va avea, dar

precum știut este, trebuie să alerge mult, și apoi și el e om sărac. Firește, aceasta e destul de clar spus, și dacă se ivesc astfel de oameni, cari n'ar înțelege, aceștia trebuie să bată nu mai mult nici mai puțin de zece ori la ușa părintelui. Institutul remunerează în deajuns pe popi, dar aceasta nu e încă nici o pedică; ei înșiși decimează cîte odată spesele bietului țaran pînă la 100 fl.

Pe lîngă o astfel de procedură, ce progrese a făcut chestiunea română în ultimii doi ani, aceasta o dovedește următorul fapt: Sunt comune mai mari, cari figurează în lista datorășilor «Albinei» cu 80—100 de mii; comunele mai mici asemenea au împrumutat în anii din urmă la vre-o 30—40 de mii. Aici, firește, e părtaș tot omul sărac, iar în unele părți chiar și comuna înșăș. În ceea ce privește camăta, în punctul acesta nu ne putem plînge, căci camăta de 6% față de camăta 8% aproape generală în unele părți, relativ e încă favorabilă.

În decurs de doi ani în mai toate comunele Treiscaunelor, jumătate din posesiuni au ajuns în ghiarele «Albinei», dar urmează și cealaltă parte; peste cîteva ani, micul popor al Săcuilor va trebui să emigreze de aici, căci institutul românesc de bani îi va cuprinde moșioara, de vreme ce în anii cei răi, n'a putut plăti camăta.

Că aceasta se va întîmpla, e mai mult ca sigur, dacă cercurile conducătoare nu vor pune capăt la timp acestor tendințe nihiliste ale Românilor. Poporul săcuiesc știe și el, că lucrul așa stă, și că răul ar trebui vindecat, și încă momentan, căci pe calea aceasta nu vor trece cîți-va ani și poporul Săcuilor se va nimici. E o legiune întregă a cauzelor, cari accelerează decadența poporului săcuiesc: lipsa de ocupațiune, nici o industrie, lipsa fabricelor, recolta din ce în ce tot mai nefavorabilă etc. Nu e așa dară mirare, dacă între ast-fel

de împrejurări nu poate evita înglodarea în datorii, de ale cărei urmări trebuie să ne temem cu toții. Săcuiul puțin își bate capul atunci când e strîmătorat, ce se va întîmpla din punct de vedere național; în primul rînd are să se cugete la fericirea lui proprie.

Acela, care a cunoscut Săcuimea acum vre-o 10—15, azi nu o mai recunoaște. Unde atunci erau comune înfloritoare, acum sunt numai ruine, căci zidurile toate sunt dărăpănite, iar Săcuiul își intabulează pămîntul, nu mai poate edifica între împrejurările de acum.

Acesta este tristul adevăr. Cine vrea să se convingă, cerceteze în persoană, sau informeze-se, dar dela popor, căci și autoritățile sunt toate înglodate în datorii și cu toatele sunt strînse în veriga de oțel a Valahilor, întocmai ca Ungurii peste tot în Ardeal, posesori, economi și popor de o potrivă».

La aceste infamii maghiare, *Gazeta Transilvaniei* face următoarele observații:

Sunt aceleași atacuri, aceleași denunțări și insinuări nedemne la adresa institutelor noastre de bani, cum nu arare-ori au născocit în timpul din urmă creerii pismași ai adversarilor progresului și bunei stări românești. E o ridicolă fabricațiune de proveniență din oficina lui «Pesti Napló». Corespondența de felul acesta datată din Sibiu, sediul principal al «Albinei», e cu atît mai ridicolă și mai copilărească, cu cît pretinsul autor din Sibiu al corespondenței și descoperitor al «tainelor» acțiunilor românești, afirmă deja în prima propozițiune, că sediul «Albinei» e în Arad.

E caracteristic pentru starea patologică a șoviniștilor dela noi modul acesta copilăresc de a ataca tot, ce avem noi bun și ales, iar partea de mai jos referitor la pretinsele acțiuni «nihiliste» și «distrugetoare printre Săcui ale filialei «Albinei»

din Brașov, o dăm după «Pesti Napló» numai ca un fel de curiosum și specimen de răutatea degenerată în copilărie a pis-muitorilor noștri adversari. Iată ce scrie «Pesti Napló».

BIBLIOGRAFIE

Despre populație, statistica, teoria și politica ei, studiu economic de A. C. Cuza, Doctor în drept.

Iași, Tipografia Națională. 1899. 466 pag. XVI.

Dacă este adevărat că în literatura noastră se observă o regretabilă stagnațiune, în literatura speciala este nemișcare aproape totală, curată beznă. Mai ales în cea economică.

Am putea număra pe degete cărțile de economie politică de oarecare valoare ce au apărut la noi. Dar cum erau să apară? Nici autori nu aveam, nici cetitori pentru scrieri de această natură. Vor fi negreșit mulți advocați la noi în țară care au obținut diplome, dar puțini sunt acei care au obținut pe lîngă diplome și un temeiu serios de cunoștințe, iar cei mai puțini sunt aceia care, după ce s'au întors acasă, s'au mai ocupat și se mai ocupă cu vr'o chestiune juridică sau economică.

Cu atît mai mare trebuie să ne fie bucuria cînd ne este dat să cetim o scriere cu adevărat științifică, ieșită din condeiul unui economist român.

D. A. C. Cuza, fost deputat, a scos zilele acestea o carte de sub tipar, care, după a mea părere, însemnează o epocă în literatura noastră economică și care și în străinătate și prin urmare în știința economică este chemată a constitui un punct de razim pentru cercetări ulterioare.

«Poporația» d-lui Cuza nu este o compilație obicinuită, ci resultanta unei adînci

munci intelectuale, rodul unor cunoștințe întinse, serioase și bine asimilate și a unei judecăți proprii.

Autorul după ce arată însemnătatea poporației pentru Stat, o luminează din punctul de vedere istoric, politic și statistic și face apoi teoria poporației.

Vorbind despre chestiunea *unității* etnice a unui popor, autorul zice:

«Această chestiune, a unității de origine a poporației, are o însemnătate deosebită la noi în țară, unde Evreii, acoperind comerțul și industria și întărindu-se ca clasă de mijloc, năzuiesc să joace rolul politice în conducerea destinului poporului nostru. Și e ușor de înțeles, că poporul român nu se va putea dezvolta pe deplin decât atunci, când prin energie și activitate va ști să elimineze din sinul său elementele străine, cari au cucerit orașele și cari năzuiesc să-i înădușe existența, lăsându-i ca parte în acest pământ numai munca grea a cimpului, fără speranță de a se ridica vre-odată la conducerea proprie a destinelor sale».

Căutând a stabili teoria populației, d. Cuza pornește dela teoria lui Malthus. El arată confuziunea ce există între învățați în privința acestei teorii și găsește explicația în faptul, că Malthus a exprimat *un fond de idei bune într-o formă greșită*. Criticând opiniile părților și ale adversarilor lui Malthus, autorul insistă mult asupra poziției excepționale pe care o ocupă socialistul de catedră *Sismonde de Sismondi* pe care-l consideră «figura cea mai însemnată pentru știința economică în genere și în deosebi pentru problema poporației».

Înainte de Sismondi, poporația era cu desăvârșire eliminată din teoriile economice pentru că școala clasică pornind dela noțiunea *avuției*, nu considera poporațiunea decât ca un fel de marfă sau cel mult ca element de producere a avuției.

Așa făceau în special *Adam Smith* și *Ricardo*. Sismondi, din potrivă, nu vede

în avuție decât un mijloc *pentru satisfacerea trebuințelor poporației*.

Pentru acest cuvânt, foarte esențial de altcum, autorul consacră lui Sismondi un capitol special în care lămurește părerile acestuia despre teoria malthusianistă.

Formula d-lui Cuza în privința principiului poporației este, că Poporația are tendință constantă de a trece de limita de pe urmă a dezvoltării ei posibile, limită determinată de cantitatea mijloacelor de existență pe cari și le poate procura și cu cari este obicinuită a trăi.

Cercetind cauzele decăderii naționale, d. Cuza nu împărtășește vederile cunoscute ale lui *Montesquieu*, *Bossuet*, *Herder* ș. a., ci analizând decadența Romei, el îi află cauza *în scăderea și degenerarea poporației sale în urma unei vicioase distribuiri* care nu-i da putința a se păstra și a se reproduce în condițiuni normale.

Pentru cititorii revistei noastre are să fie de sigur mai interesantă concluzia practică la care ajunge autorul pe baza teoriei sale. El zice în această privință:

„**Politica naționalistă este singura politică firească, legitimă și cu minte în starea actuală de lucruri**».

A se pune pe terenul cel mai strîmt național cu putință; a simți exclusiv cu poporul căruia aparține, a afirma cu energie existența proprie în contra tuturor, este a fi și patriot în înțelesul strîns al cuvîntului și om de bine.

Autorul consideră, cu drept cuvînt, ca *trădători* pe toți aceia care în loc de a vorbi și a se interesa de soarta națiunii proprii, îndrugă mereu la fraze despre «umanitate» și nu visează decât la ea.

«Munca reală, efectivă, în direct contact cu natura, este singurul drept de existență al popoarelor» — zice autorul făcînd aluzie la poporația parasitară ce nu trăește decât din specularea muncii altor națiuni.

Ar trece mult cadrul strîmt al acestei

reviste, dacă am vrea să analizăm altfel decât în aceste câteva linii mari această scriere, unică pînă astăzi la noi.

Cu toate aceste observații pe cari le aruncă autorul cu privire la situația noastră etnică, ca un fel de incidentală aplicațiune a vederilor sale, cartea este riguros științifică și totuși clar și interesant concepută, deschizînd întinse orizonturi or cărui român doritor de a se dumeri asupra acestor probleme de o specifică importanță tocmai pentru neamul nostru.

XXX.

Der nationale Foederalismus

Der lange Kampf der Deutschen gegen die Badenischen Sprachenverordnungen ist erklärlich und berechtigt. Die Deutschen in den böhmischen Ländern wollen sich unter das caudinische Joch des böhmischen Sprachenzwanges nicht beugen. Sie befürchten, und mit gutem Grunde, diese Sprachverordnungen könnten am Ende nur Grundsteine zur Errichtung des *historischen* böhmischen Staates sein. Dass in diesem Falle die Deutschen in den Sudesten ländern unter tschechische Hegemonie gerathen könnten und sie alle die Qualen und Gefahren einer sicher zu gewärtigenden Tschechisirungs-Politik von Staatswegen leiden müssten, ist so ziemlich einleuchtend. Nun wäre aber daran festzuhalten, dass eben um allen diesen Gefahren zu ent-rinnen, namentlich die bedrohten Deutschen eine total verkehte Politik betreiben, wenn sie sich gegen das böhmische Staatsrecht stemmen in einem Athem aber für den Centralismus ihr Herzblut vergiessen.

Der Centralismus könnte für das Deutsche nur dann einen sichere Damm gegen die Slavisierung abgeben, wenn es den Deutschen gelänge in Österreich nochmal allein die Macht in ihre Hände zu

bekommen, um dann nach dem Muster der alten österreichischen Centralisten oder nach dem der Magyaren neuerdings Germanisierungs-Politik zu treiben. Da hätte das centralistische System einen Sinn.

Ist aber an eine solche Politik zu denken? Und selbst wenn — wider alles Erwarten, die Deutschen in diese Lage kommen könnten, hätte diese Politik heute mehr Aussicht auf Erfolg als früher?

Wenn aber keinem vernünftigen Menschen mehr diese Eventualität einzureden ist, dann ist es einfach unergründlich, wie es möglich ist, dass deutsche Politiker den Centralismus noch als eine Bürgschaft für deutsch-nationale Interessen hinstellen können.

Das heutige centralistische System an sich ist ja die Hauptursache der gefährdeten Lage, in welcher sich das östereichische Deutschthum befindet.

Denn *jede* Regierung ist, bei den nun einmal vorhandenen nationalen Verhältnissen, einfach *gezwungen*, den stürmisch kämpfenden Nationalitäten ihre Rechte zu berücksichtigen.

Aber gerade weil das Deutschthum in 17 politische Organismen eingezwengt ist, ist es *fast* überall dem Anprall nicht-deutscher Nationalitäten ausgesetzt.

Giebt man den Tschechen in Böhmen, Mähren oder Schlesien ein Sprachenrecht, so ist es einfach *unvermeidlich* dadurch deutsche Interessen zu benachtheiligen.

Geradeso ist es in Steiermark, in der Bukowina kurzum überall wo Deutsche *gezwungen* sind mit anderen Nationalitäten *direkt* unter einem Dach, gewissermassen in *einem Zimmer* zu wohnen.

Da ist der gegenseitige Anprall unvermeidlich, er wirkt kraft eines elementaren soziologischen Naturgesetzes, welches sich überall geltend macht, wo zwei oder mehrere Völker ohne jedwede territoriale Abgrenzung ihres Lebens- und Wirksamkeits-

gebietes ineinander und durcheinander leben.

Dasselbe Verhältnis finden wir in Galizien, wo Polen und Ruthenen, auch so eine Art Wölfe und Lämmer, in ewiger Fehde leben, ganz so wie die Italiener und Slovenen, oder wie in Ungarn Slowaken & Magyaren, Rumänen & Magyaren u. s. w.

Unsere «historischen» Königreiche und Länder mit ihren total willkürlicher Grenzen welche als geradezu *gegen* das ethnographische Moment aufgerichtet erscheinen, sind Hindernisse für jedwede ernste Lösung der Nationalitätenfrage und somit auch der deutsch-österreichischen Nationalitätenfrage.

Solange die Ländergrenzen mit den verschiedenen ethnographischen Grenzen nicht, der Hauptsprache nach, in Einklang gebracht werden, können die verschiedenen Reibungsflächen nicht aus der Welt geschafft werden und ist insoweit eine politische ernst zu nehmende Lösung der Nationalitätenfrage einfach nicht zu denken,

* * *

Nun ist es wohl richtig, dass die Deutsch-Böhmen stets eine nationale Abgrenzung in den Sudetenländern anstrebten.

Leider wollen sie einestheils die Abgrenzung, andererseits aber wollten sie vom Föderalismus nichts hören. Es ist also nicht zu verwundern, dass die Tschechen, durchwegs Foederalisten, keine Lust zeigen, die Abgrenzung zuzugeben, das «Land zu zerreißen», wie der demagogische Ausdruck lautet, um weiter unter dem heutigen Centralismus zu verbleiben. Man kann es ihnen füglich nicht verübeln.

Übersieht man den langen, über ein Saeculum währenden Nationalitätenkampf, prüft man seine einzelnen Entwicklungsphasen und hat man dabei auch eine klare Vorstellung von einer Bundesstaats-Verfassung, so kann man sich unmöglich

der Erkenntnis entziehen, dass es für den deutsch böhmischen Streit ebenso gut, wie für alle einzelnen Nationalitäten-Conflikte im gesammten Gebiete des Habsburgischen Reiches nur eine Art einer gedeilichen Lösung gibt, und das ist: die nach grossen, allgemeinen ethnographischen Daten vorzunehmende Abgrenzung der einzelnen Nationen zu homogenen nationalen Individualitäten, und die Einführung einer Foederativ-Verfassung auf breiter freiheitlicher Grundlage.

G. D.

Die ungarischen Ortsnamen

Vor einiger Zeit war die Meldung durch die Blätter gegangen, die Regierung des Königreichs Sachsen habe die Bevölkerung darauf hingewiesen, dass das ungarische Ortsnamengesetz im Auslande bei Absendung von Postfrachten und Telegrammen nicht beachtet zu werden brauche, vielmehr nur in Ungarn selber Giltigkeit habe. Die Meldung ist bald darauf, anscheinend auf Veranlassung der ungarischen Regierung, für falsch erklärt worden. Dass sie nicht wahr ist, kann nur bedauert werden, da sie in ihrem ersten Theile durchaus den Verhältnissen entspricht, in ihrem zweiten Theile war sie insofern ungenau, als bis zur Stunde das ungarische Ortsnamengesetz auch in Ungarn nicht gilt, da es zwar die Sanction der Krone erhalten hat, aber in der Gesetzsammlung noch nicht erschienen ist, weil man ihm keine Ausführungsbestimmungen begeben konnte. Also auch in Ungarn selbst hat das der magyarischen Auffassung von der Achtungspflicht gegenüber geschichtlichen Thatsachen ein neues Zeugnis ausstellende Ortsnamengesetz keine Verbindlichkeit, was freilich nicht hindert, dass es die ungarischen Behörden bei jedem Anlass wider-

rechtlich anwenden. Die Hauptschwierigkeit liegt in dem Gesetze selbst und in dessen internationalen Wirkungen, die so weitreichend sind, dass das Ortsnamengesetz von der jetzigen Regierung als eine der allerfatalsten Hinterlassenschaften des Ministeriums Bánffy empfunden wird. Was will die ungarische Post-, Telegraphen- und Eisenbahnverwaltung mit Sendungen anfangen, die aus Deutschland, Frankreich, England; Amerika, kurz, aus der ganzen Welt nach Pressburg, Schässburg, Weisskirchen, Semlin, Peterwardein u. s. w. aufgegeben werden? Will sie dieselben von der Übernahme an der Grenze und von der Zustellung an ihre Bestimmung ausschliessen oder nicht? Die Zurückweisung dieser Sendungen könnte die ungarische Geschäftswelt gar nicht vertragen; dieselbe würde überdies den geltenden Handels- und Verkehrsverträgen stracks widersprechen, da bei Abschliessung derselben die alten geschichtlichen Ortsnamen in Kraft waren und Ungarn nicht verlangen kann, dass die Bewohner aller fünf Welttheile ihre ungarische Ortskenntniss von heut auf morgen umlernen sollen. Die ungarische Regierung soll sich mit der Hoffnung tragen, bei Erneuerung der Handelsverträge oder doch gelegentlich neuer Post- und Telegraphen-, sowie Eisenbahnconferenzen die nichtungarischen Verwaltungen bestimmen zu können, das herzustellende neue ungarische Ortsverzeichnis anzunehmen, so zwar, dass in der ganzen Welt bei allen Post-, Telegraphen- und Eisenbahnschaltern keine Sendung oder Aufgabe angenommen würde, die beispielsweise nach Hermannstadt und nicht nach Nagy-Szeben adressirt wäre. Wir hoffen, dass in der ausserungarischen Welt noch so viel Achtung vor der geschichtlichen Wirklichkeit vorhanden sei, als genügt, um ein solches Ansinnen kurzerhand abzuweisen. In erster Linie rechnen wir

hiebei auf das Deutsche Reich. Der verstorbene Heinrich Stephan hätte sicherlich niemals die Hand dazu geboten, einem so brutalen Angriff auf die Geschichte und die Thatsachen, wie auf die Anstandsregeln des internationalen Verkehrs thatsächlich Erfolg zu verschaffen.

Dass sein Nachfolger in diesem Punkte weniger Geschichtssinn und nationales Empfinden bethätigen werde, haben wir keinen Grund, anzunehmen. Wenn aber dem ungarischen Ortsnamengesetz die internationale Anerkennung verweigert wird, muss es ebenso unwirksam bleiben, wie alle Magyarisirungsversuche — gesetzliche und ungesetzliche — seit 25 Jahren. Man kann heute wie vor einem Vierteljahrhundert von Hainburg bis Orsova mit der Bahn oder mit dem Schiff reisen und wird finden, dass von hundert Personen, die sich unterhalten, 98 sich einer anderen Sprache bedienen, als der magyarischen. Die wirkliche Magyarisirung Ungarns ist bis jetzt gescheitert und wird endgiltig scheitern an dem Umstande, dass im Lande selbst zu wenig Menschen im geschäftlichen und im täglichen gesellschaftlichen Verkehr sich der Staatssprache bedienen und bedienen können.

Von Seite Österreichs, das an erster Stelle betroffen erscheint, ist, solange die jetzigen Verhältnisse andauern, wenig Widerstand gegen die Magyarisirung der ungarischen Ortsnamen zu erwarten. Einstweilen fördert man letztere geradezu. In dem Amtsblatt der Bezirkshauptmannschaft Neunkirchen in Niederösterreich, welche an nichtmagyarische ungarische Comitate angrenzt, findet man Nummer für Nummer ein Verzeichniss von verdächtigen oder arbeitsscheuen Individuen aus Ungarn, die sich im Neunkirchner Bezirk herumtreiben. Die Namen der Zuständigkeitsorte und der Comitate sind in diesen deutschen Kundmachungen heute schon stets magyarisch.

Statt Oedenburg, Neusiedel, Steinamanger u. s. w. findet man magyarische Namen, die kein Bürgermeister des Neunkirchner Bezirkes lesen kann und die Strolche, auf deren Ergreifen es abgesehen ist, verstehen selber kein Wort magyarisch und würden auf Befragen, wohin sie zuständig sind, gar nicht imstande sein, das magyarische Wort ihrer Hêimat statt des deutschen auszusprechen.

Einstweilen gilt das neue ungarische Ortsnamengesetz nirgends (ausserhalb allenfalls Österreichs), weder in Ungarn noch für's Ausland; und es wird wahrscheinlich einer wesentlichen Umgestaltung unterzogen werden müssen, wenn es international annehmbar werden soll. Bis dahin wird für dasselbe die Sanction der Krone schon aus dem Grunde wahrscheinlich nicht nachgesucht werden, weil das Wirksamwerden desselben der ungarischen Regierung und Verwaltung unabsehbare Schwierigkeiten und internationale Verwickelungen bereiten würde.

V. P. N.

INFORMAȚIUNI

Au apărut: *Partea a VI din Memoriul lui Iosif Sterca Siulutiu de Carpeniși Sibii*, Kraft, 1899. 295 pag. Prețul 1 flor. 25.

Românii Seceleni, cauzele decadenței lor economice și mijloacele de îndreptare, de Ioan I Lăpădat. Brașov, A. Mureșianu, 1899. 22 pag.

I. Paul, Țăranul român și ungur din Ardeal. Studiu psihologic popular, Iași, Tip. Națională, 1899. 60 pag. Prețul 1 leu.

Anuarul XXXV al gimnasiului mare public român de religiunea greco-orientală din Brașov, al școalei reale și al școa-

lelor centrale primare pe al 49-lea an școlar 1898-1899. Publicat de Virgil Onițiu, directorul școalelor medii. Brașov, Ciurcu, 1899 178 pag.

Ciangăii aduși acum vr'o cinsprezece ani de guvernul unguresc și colonizați între Români cu scopul nerușinat ca să-i maghiarizeze pe aceștia, părăsesc mereu nouile sate și pleacă în toate direcțiile vântului peste hotare. Acum de curînd s'au hotărît și Ciangăii din noua comună Sándoregyhaza să plece. Cale sprîncenată!

Din *Almanachul* universității din Budapesta, apărut acum de curînd, cu date statistice referitoare la anul școlar expirat, se vede că *studenții români la acea universitate erau în număr aproximativ de 200.*

Este caracteristic, că studenții rom.-catolici formează numărul cel mai mare al studenților, iar imediat după ei urmează *studenții jidani* cari constituie aproape 30% din numărul total al studenților.

Cetim în *Tribuna*:

Joi, în 24 August st. n. a fost ascultat la judele de instrucție și editorul «Reviste-Illustrate» din anul trecut, actualul proprietar, editor și redactor responsabil al aceleiași foi, părintele Ioan Baciș, în cauza biografiei și portretului lui Andreiu Mureșian, apărute în numărul 2 al «Revistei» din anul trecut. Interogatorul a decurs în mod analog cu interogatorul fostului redactor Ioan Pop Reteganul.

In privința portretului lui Andreiu Mureșian lucrul stă astfel, că în luna lui Martie din anul curent redactorul foi, părintele I. Baciș, a trimis ca premiu unui deslegător al unei ghicitori un tablou fotografic al lui Andreiu Mureșian, executat de fotograficul Alexandru Roșu, după cunoscutul tablou ce-l vedem în multe case românești, în poziția unde marele poet își declamă «Răsunetul». Tabloul a fost confiscat la poșta din Bistrița, iar de acolo s'a trimes procurorului. Tot în cauza aceasta a fost citat și tipograficul Carol Csallner.

La Beiuș, în Ungaria, unde există un liceu românesc greco-catolic, un internat de aceeași confesiune, Românii ortodoxi au înființat și ei, din inițiativă privată, o frumoasă construcție pentru un internat. Clădirea costă 42.000 Lei. P. S. S. P. Goldiș, Episcopul Aradului, va binncuvînta la 24 Septembrie acest internat.

*

„Enciclopedia Română“, editată din însărcinarea și sub auspiciile «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român», de *Dr. C. Diaconovich*, prim-secretarul Asociațiunii. După un interval destul de scurt a apărut fasc. 16 al acestei valoroase publicațiuni, cuprinzînd articolele *Fuligo—Golescu*. În acest fascicol aflăm numeroase articole de interes special românesc, ca: Gabrilescu, Gane, Gavra, Gavril, Gelu, George (mitrop.), Georgescu, George Ștefan, Gerasim Timuș, Ghenadie, Ghorghian, Gherea, Ghica, Gion, Giurgiu (Pakti) episcop, Goian, Goldiș, Golescu; apoi articole de literatură ca: *Gazeta Transilvaniei*, limba și literatura germană, etc. articole de istorie, etnografie și geografie: Gaiuș, Galați, Galiția, Galli, Gallia, Genua, Geografia, Georgia, Gepizi, Germani, Germania, Geți, Geaza, Gherghio, Gherla, Ghimeș, Giesshübel-Puchstein, Girondini, Giurgeu, Gleichenberg; articole de filosofie: Gîndire, Geniu, Gnostici, Gnosticism: biografii străine: Galilei, Gambetta, Garibaldi, Gaster, Gay-Lussac, Gladstone, Goethe, Gogol: articole diverse: Fumat, Fundațiune, Furnal (ilustr.), Galactometru, Gălbinare, Gangrena, Gît, Gaz, Gelosia, Gemeni, Gen, Genealogia, Generațiune, Geologia, Geometria, Geotropism, Ghiată, Gibbon, Gimnasiu, Gimnastica, Gips, Gir (Giro), Glanda, Gloată, Glob, Glicosa, etc. *Abonamentele se fac la W. Krafft în Sibiu* (deposit general pentru România: *E. Storck, București*) și se primesc numai pentru publicațiunea întregă. Prețul de propunere pentru un tom broșurat fl. 10 —, legat fl. 11.60 (în România: lei 15. —, resp. 28.50).

*

Din partea *Asociațiunii Generale* se face cunoscut d-lor studenți că pentru 1 Sep-

tembrie va apare *Buletinul lunar al Asociațiunii generale studențești*, care va avea rostul unei reviste cuprinzînd materie de orice natură.

Dar fiind-că activitatea studențească pe tărîmul intelectual se reduce numai la cursurile universitare, și că în afară de Universitate ea se manifestă foarte puțin, — spre deosebire de ceea ce se întîmplă pe lângă Universitățile streine, Comitetul Asociației a socotit că aparițiunea acestui buletin ar putea stabili un fericit curent de muncă, nădăjduind că elementele harnice și pricepute vor da sprijinul lor acestei inițiative.

Buletinul, dacă într'o mică parte a lui va cuprinde felurite informațiuni interesante și în același timp oare-care dări de seamă privitoare manifestărilor culturale de oriunde, el — aproape în toată întinderea, — va trata diferite subiecte de interes general din Drept, Științe, Literatură, Artă, Economie Politică, Sociologie etc. într'un cuvînt va trata tot ceea-ce studențimea noastră poate produce pe terenul intelectual.

Colaboratorii acestui buletin-revistă vor fi toți studenți cari vor bine-voi s'o rupă cu tradiția și să se pună pe muncă.

Vor colabora alături de noi și aceia dintre profesorii noștri, cari își dau seama că frumoasa lor sarcină de magiștri nu încețază la ușa clasei; deja avem frumoase promisiuni.

Pentru aceea comitetul, adresîndu-se tuturor studenților, îi roagă ca fle-care să lucreze cîte ceva în specialitatea lui, mai ales că acum le permite vacanța, și cel mai tîrziu pînă la 20 August să înainteze *lucrările lor pe adresa d-lui președinte Popescu Pion* (București Intrarea Reseti 5). Pot chiar să adreseze și diferite propuneri privitoare felului și condițiunilor aparițiunei buletinului.

Comitetul e foarte optimist în această încercare, însă amintește d-lor studenți că *numai o conlucrare comună poate aduce reușită sigură*.

